

Ruch Czystych Serc znakiem rozpoznawczym i drogą dorastania do czystej miłości

The Movement of Pure Hearts as the symbol and the road of maturing for pure love

Marek Kluz^a

^a Prof. ucz. dr hab. ks. Marek Kluz, <https://orcid.org/0000-0002-2255-1431>

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Abstrakt: Destrukcyjne tendencje wewnątrz dzisiejszej cywilizacji w sposób szczególny dotyczą cnoty czystości. Wysuwane są różne zastrzeżenia przeciwko zachowywaniu czystości. Życie w czystości często kojarzone jest z „wyrzeczeniem” się własnej wolności. Funkcjonuje również pogląd, że czystość to „przeżytek”. Dlatego temat czystości seksualnej staje się współcześnie wyzwaniem – potrzebny jest sprzeciw wobec fałszowania prawdy o cnotce czystości. Czystość bowiem zapewnia rozwój i pogłębianie miłości oraz najlepiej przygotowuje do duchowo-cielesnego zjednoczenia kobiety i mężczyzny we wspólnocie małżeńskiej. Niezwykle ważnym zadaniem jest zatem ukazywanie piękna i wartości cnoty czystości. Należy podkreślić, że Kościół, wierny nauce Jezusa Chrystusa, promuje wszystkie inicjatywy, które w dzisiejszym świecie prezentują czystość jako pozytywną wartość moralną. Do tych inicjatyw zalicza się Ruch Czystych Serc, który poprzez właściwą formację, pomaga młodym ludziom walczyć o czystość serca i ciała.

Słowa kluczowe: cnota czystości, miłość, wartość, młodzież, nauka moralna Kościoła, *Ruch Czystych Serc*, formacja

Abstract: Destructive tendencies inside our civilisation affect the virtue of purity in an unprecedented way. Various arguments are being put forward against living a life in chastity. The life in purity is frequently associated with “rejection” of one’s own freedom. It is also argued that chastity is an element of a bygone era. For this reason the issue of sexual purity becomes currently a challenge – there is a need for a strong opposition against the distortions concerning the virtue of purity. For it is purity that provides for the maturing and deepening of love and prepares best for the bodily and spiritual union of woman and man in matrimony. Thus, it is essential to show the beauty and value of chastity. It has to be noted that the Church faithful to the teachings of Jesus Christ promotes all initiatives which in today’s world present chastity as a positive moral value. One of these initiatives is the *Movement of Pure Hearts* which through appropriate formation helps young people to fight for the purity of heart and body.

Keywords: virtue of purity, love, value, youth, moral teaching of the Church, *Movement of Pure Hearts*, formation

Wprowadzenie

Postawą moralną, która pozwala na właściwe odczytanie własnej płciowości jako powołania do miłości jest czystość. Ojciec Święty Franciszek w liście apostołskim *Patris corde* podkreślił, że „tylko wówczas, gdy miłość jest czysta, jest naprawdę miłością” (Franciszek, 2021, nr 7). Rewolucja seksualna lat 60-tych, której skutki przywędrowały także do Polski oraz tzw. modne wychowanie bezstresowe, sprawiły, że dzisiaj mało kto rozumie potrzebę uczenia cnoty czystości jako postawy życiowej, stylu życia, który świadczyłby o wolności i odwadze. Środki masowego przekazu nie ułatwiają zadania ani rodzicom, nastolatkom, ani nauczycielom. Kiedy jednak spytać młodych ludzi

czy chcą, aby ich życiowy partner był czysty przed ślubem, okazuje się, że odpowiadają twierdząco. Ze zdumieniem uświadamiają sobie, że wyśmiana cnota czystości jest dla nich wartością, a dziewictwo może okazać się najpiękniejszym prezentem ślubnym, jaki dostaną od ukochanej osoby.

Ćwiczenie się w czystości jest zatem konieczne do tego, aby być zdolnym do oddania siebie w miłości drugiej osobie w przyszłym małżeństwie. Wyraziście ukazał tę prawdę młodym ludziom papież Franciszek w Turynie 22 czerwca 2015 r.: „Nie chcę tutaj moralizować, ale chciałbym powiedzieć coś niepopularnego. Także Papież musi czasem zaryzykować, by powiedzieć prawdę. Miłość realizuje się w czynach, w komunikowaniu się, ale ma także bardzo szanować drugą osobę.

Nie używa jej. To znaczy, że miłość jest czysta. I wam młodym, żyjącym w tym hedonistycznym świecie, gdzie modna jest tylko przyjemność i dobre samopoczucie, ja wam powiadam: bądźcie czysti. Każdy z nas przeszedł w życiu okres, kiedy owa cnota była bardzo trudna, ale jest to próba miłości prawdziwej, która umie oddawać życie, która nie próbuje używać innych dla własnej przyjemności. Chodzi o miłość, która czyni życie drugiej osoby świętym, godnym szacunku” (Franciszek, 2020). Tak więc „duszą” czystości jest miłość i tylko dzięki niej czystość nabiera pełnego sensu. Czystość pozwala człowiekowi zrealizować jego najgłębsze przeznaczenie i jednocześnie jego fundamentalne pragnienie, czyli przeżycie pełnej i odpowiedzialnej miłości (Przybyło, 2017, s. 52-54). Jednocześnie cnota ta pozwala ludziom młodym uniknąć pewnych sytuacji napięć seksualnych albo je przezwyciężyć, jeśli one przeszkadzały w takim dojrzewaniu osobowości, która będzie zdolna do daru z siebie i przyjęcia daru od drugiego człowieka.

W tej perspektywie niezwykle ważnym zadaniem jest ukazywanie piękna i wartości cnoty czystości. Wydaje się, że dzisiaj – bardziej niż kiedykolwiek – potrzebna jest pozytywna wizja czystości. Czystość jest postawą moralną o charakterze pozytywnym w tym sensie, że ukazuje jak postępować. Należy podkreślić, że Kościół wierny nauce Jezusa Chrystusa promuje wszystkie inicjatywy, które w dzisiejszym świecie prezentują czystość jako pozytywną wartość moralną. Do tych inicjatyw, doskonale wpisujących się w moralną doktrynę Kościoła, zalicza się *Ruch Czystych Serc*, który poprzez formację intelektualno-duchową, pomaga młodym ludziom walczyć o czystość serca i ciała, i realizować Boże powołanie do świętości. Pomimo tego, że *Ruch Czystych Serc* diametralnie różni się od panujących obecnie permissywnych mód i stylów życia, oddziałuje pozytywnie na młodzież, dynamicznie się rozwija i prowadzi do Boga coraz większą liczbę tych, którzy pragną żyć w czystości.

1. Chrześcijańska wartość czystości

W chrześcijaństwie cnota czystości odgrywa istotną rolę. Na kamiennych tablicach Mojżesz otrzymał zapis, który mówił: „Nie będziesz cudzołożył” (Wj 20, 14). Nauka Chrystusa zawarta w Nowym Testamencie również odnosi się do tego zagadnienia:

„Słyszeliście, że powiedziano: nie cudzołóż! A Ja wam powiadam: Każdy, kto pożądliwie patrzy na kobietę, już się w swoim sercu dopuścił z nią cudzołóstwa” (Mt 5, 27-28). Czystość jako cnota ma ogromną wartość dla życia indywidualnego i społecznego. Tam, gdzie nie szanuje się czystości, upada życie rodzinne i społeczne z powodu braku prawdziwej miłości (Kaźmierczak, 2017, s. 162-164).

Czystość definiuje się jako cnotę moralną, dzięki której osoba powstrzymuje się od jakiegokolwiek aktu seksualnego wewnętrznego i zewnętrznego, dążącego do nieuporządkowanej przyjemności seksualnej. Czystość jest jedną z form powściągliwości (wstrzemięźliwości), która jest darem Ducha Świętego (por. Ga 5, 23). W znaczeniu podstawowym jest ona rozumiana jako świętość i posiadanie łaski uświęcającej (Kowalczyk, 2017, s. 29-32). W *Katechizmie Kościoła Katolickiego* czytamy, że „czystość oznacza osiągniętą integrację płciowości w osobie, a w konsekwencji wewnętrzną jedność człowieka w jego bycie cielesnym i duchowym. Płciowość, w której wyraża się przynależność człowieka do świata cielesnego i biologicznego, staje się osobowa i prawdziwie ludzka, gdy zostaje włączona w relację osoby do osoby, we wzajemny dar mężczyzny i kobiety, który jest całkowity i nieograniczony w czasie. Cnota czystości obejmuje zatem integralność osoby i integralność daru” (Katechizm Kościoła Katolickiego, 1994, nr 2337). W dalszych punktach *Katechizm* stwierdza, iż „kto chce pozostać wierny przyrzeczeniom chrztu i przeciwstawić się pokusom, podejmie w tym celu środki, takie jak: poznanie siebie, praktykowanie ascezy odpowiedniej do spotykanych sytuacji, posłuszeństwo przykazaniom Bożym, permanentne ćwiczenie się w cnotach moralnych i wierność modlitwie. Czystość integruje nas zatem na nowo i prowadzi do jedności, którą utraciliśmy, rozprasząc się w wielość” (tamże, nr 2340). W dorastaniu do czystości, ważna jest także dojrzałość psychiczna i emocjonalna. „Wszystko to – jak podkreśla Ojciec święty Franciszek w adhortacji apostolskiej *Amoris laetitia* – przygotowuje do pełnego i hojnego daru z siebie, który wyrazi się po ślubie w darze ciała. Zjednoczenie seksualne w małżeństwie przejawia się wówczas jako znak zaangażowania całościowego, ubogaconego całą wcześniejszą drogą” (Franciszek, 2016, nr 283).

Czystość w pozytywnym jej rozumieniu przedstawiana jest jako rozumny ład, który wskazuje „jak człowiek ma się zachować wobec popędu, określa, kiedy i w jakich warunkach można go aktualizować, tworzy również przestrzeń wymagań wobec miłości wyrastającej na jej podłożu” (Marcol, 1995, s. 104). W chrześcijańskim podejściu do seksualności czystość jest zabezpieczeniem miłości, pomaga także przezwyciężyć pożądanie, w którym nie ma miejsca na miłość, a także pozwala wyzwolić miłość od postawy użycia i wykorzystania. Nie przekreśla ani cielesności, ani zmysłowości, lecz integruje je w miłości osobowej (Wojtyła, 2001, s. 151-154). Papież Benedykt XVI wyraźnie uwypukla tę prawdę w przemówieniu do uczestników spotkania zorganizowanego przez Papieski Instytut Studiów nad Małżeństwem i Rodziną im. Jana Pawła II: „O prawdziwym uroku seksualności decyduje wielkość horyzontu, który ona odsłania: integralne piękno, uniwersum drugiej osoby i owego «my», które rodzi się w zjednoczeniu, kryjąca się w tym obietnica wspólnoty, nowa płodność, droga, którą miłość otwiera ku Bogu, źródłu miłości. Zjednoczenie w jednym ciele staje się zatem jednością na całe życie, dopóki mężczyzna i kobieta nie staną się także jednym duchem. Otwiera się w ten sposób droga, na której ciało uczy nas wartości czasu, powolnego dojrzewania w miłości. W tym świetle cnota czystości zyskuje nowy sens” (Benedykt XVI, 2011, s. 26-27).

Osiągnięcie czystości jest zatem wielkim zadaniem formacyjnym dla każdego człowieka, który stoi wobec alternatywy: albo zapanować nad swoimi namiętnościami i osiągnąć pokój, albo pozwolić się przez nie zniewolić i stać się nieszczęśliwym (por. Syr 1, 22). „Czyż nie na tym polega dramat seksualności, że dziś pozostaje zamknięta w ciasnym kręgu własnego ciała i w sferze emocjonalnej, a w rzeczywistości może ona spełnić się dopiero w powołaniu do czegoś większego?” – pyta Benedykt XVI w jednym z przemówień (tamże, s. 27). Godność człowieka wymaga więc od niego, „aby działał ze świadomego i dobrowolnego wyboru, to znaczy osobowo, od wewnątrz poruszony i naprowadzony, a nie pod wpływem ślepego popędu wewnętrznego lub też zgoła przymusu zewnętrznego. Taką zaś wolność zdobywa człowiek, gdy uwalniając się od wszelkiej niewoli namiętności, dąży do swojego

celu drogą wolnego wyboru dobra oraz zapewnia sobie skutecznie i pilnie odpowiednie owoce” (Katechizm Kościoła Katolickiego, 1994, nr 2339).

Chrystus w kazaniu na Górze (por. Mt 5, 1-11, 28) wzywa człowieka do powrotu do pierwotnej niewinności, zaznaczając iż ten stan powołuje go do „odnajdywania tego co ludzkie, żywych kształtów nowego człowieka” (Zyga, 1999, s. 170-171). Kształt nowego człowieka według Jana Pawła II, może się wyłaniać w całym sposobie bycia i działania „w miarę jak etos odkupienia będzie brał górę nad pożądliwością ciała, nad całym człowiekiem pożądliwości. Chrystus wskazuje wyraźnie, że droga, która do tego prowadzi, musi być drogą powściągnięcia i opanowywania pożądań, i to już u samych początków, w sferze jeszcze czysto wewnętrznej („kto by patrzył”). Etos odkupienia w każdej dziedzinie – bezpośrednio zaś w dziedzinie pożądliwości ciała – zawiera w sobie imperatyw opanowania, potrzebę doraźnego opanowania i habitualnej wstrzemięźliwości” (tamże, s. 172). Św. Jan Paweł II nawiązuje do tego, czym jest wartość chrześcijańskiej czystości, wskazując na fakt, iż w życiu człowieka, może wytworzyć się pewien nawyk, który przyzwala na pożądliwość ciała, do którego ten się przyzwyczaił (tamże, s. 170-171).

Chrześcijaństwo, które stoi na straży czystości, podkreśla wielką wartość ludzkiego ciała. Uwydatnił to papież Franciszek w posynodalnej adhortacji apostolskiej *Christus vivit* skierowanej do młodych i całego Ludu Bożego: „Młodzi ludzie przyznają, że ciało i seksualność mają istotne znaczenie dla ich życia oraz rozwoju ich tożsamości. Jednak w świecie, który podkreśla wyłącznie seksualność, trudno jest utrzymać dobrą relację z własnym ciałem i przeżywać spokojnie związki uczuciowe. Z tego i z innych względów moralność seksualna jest często ‘powodem niezrozumienia wyobcowania od Kościoła, ponieważ jest postrzegana jako miejsce sądu i potępienia’” (Franciszek, 2019, nr 81).

Trzeba sobie uświadomić, że Chrystus przyszedł na ziemię dzięki temu, iż odwieczne Słowo przyjęło ciało w łonie Najświętszej Maryi Panny. W katechezach dotyczących tematyki czystości, papież Jan Paweł II, nawiązując do słów św. Pawła skierowanych do współnocy w Koryncie (por. 1 Kor 12,18-27), zauważa, iż współczesne podejście

naukowe, biologiczne, często nie bierze pod uwagę tego, że ciało jest istotną częścią osoby, traktując je jak każdy inny element świata materialnego. Papież zaznacza jednocześnie, że źródłem godności ciała jest fakt, iż zostało ono uświęcone przez Ducha Świętego: „O tej godności ciała stanowi bardziej jeszcze nadprzyrodzony fakt zamieszkania Ducha Świętego i Jego przebywania w człowieku – w jego duszy i ciele – jako owoc dokonanego przez Chrystusa odkupienia. Wobec tego to „własne ciało” człowieka nie jest już tylko „własne”. I nie tylko z tego tytułu, że jest własne, że jest ciałem osoby, zasługuje na ową cześć, jakiej wyraz w postępowaniu wzajemnym ludzi, mężczyzn i kobiet, stanowi cnota czystości. Kiedy Apostoł Paweł pisze: „ciało wasze jest przybytkiem Ducha Świętego, który w was jest, a którego macie od Boga” (1 Kor 6, 9), to pragnie wskazać na inne jeszcze źródło powinności moralnej, jaka z owej godności płynie” (Broszkowski, 2011, s. 165). W pierwszym liście do Tesaloniczan św. Paweł przekazuje prawdę o tym, że wolą Bożą jest ich uświęcenie, a więc szanowanie swojego ciała przez powstrzymanie się od rozpusty, tak aby każdy potrafił utrzymywać swoje ciało we czci i świętości, bo Bóg wzywa do świętości (por. 1 Tes 4,3-5). Prawdę o tym, jak wielką wartość ma ludzkie ciało, podkreśla Apostoł Narodów pisząc list do wspólnoty wierzących w Rzymie. W liście wzywa wiernych do życia według ducha, podając fakt, iż Chrystus w nich mieszka, a „ciało wprawdzie podlega śmierci ze względu na skutki grzechu, duch jednak posiada życie na skutek usprawiedliwienia” (Rz 8,5-10) (Skawroń, 2017, s. 62).

Wartość czystości chrześcijańskiej jest zagadnieniem, które obejmuje także życie małżeńskie i rodzinne. Całość rozważań związanych z przekazywaniem życia i ludzką płciowością należy rozpatrywać w świetle godności osoby ludzkiej i faktu świętości rodziny (Papieska Rada ds. Rodziny, 1995, nr 20-21). Tradycja biblijna Starego Testamentu przekazuje prawdę o stworzeniu człowieka, jako kobiety i mężczyzny (por. Rdz 1 i 2). Mężczyzna i kobieta zostali stworzeni przez Boga oddzielnie, ale jednak łączy ich równość w mierze na obraz Boży (por. Rdz 2, 21n). Z aktu współżycia dwóch osób: mężczyzny i kobiety powstaje nowe życie. Wynika z tego również i to, że małżeństwo jest nie tylko prawem natury,

lecz przede wszystkim Bożą instytucją, przymierzem ludzkiej miłości, której gwarantem staje się sam Bóg (Drożdż, 2001, s. 231).

W niektórych środowiskach, szczególnie subkultury erotycznej, czystość ma pejoratywne znaczenie. Wartość tej cnoty uważa się za zaprzeczenie swobody erotycznej, negację prawa do wyżycia się seksualnego, ale także jako przeszkodę w uprawianiu miłości; ponadto obniża się jej wartość, traktując ją jako hamulec psychiczny i obyczajowy, który w konsekwencji prowadzi do kompleksów, neuroz, czy psychopatii. Wymienione powyżej zjawiska świadczą o wielkim niezrozumieniu, który ma bardzo szkodliwy wpływ na kształtowanie się kultury erotycznej (Piotrowski, 2021, s. 68-69, Grabowski, 2012, s. 168). Problem obniżania wartości postawy moralnej (cnoty) zwanej czystością zauważył Karol Wojtyła, nazywając to resentymentem. Według niego „resentyment polega na deprecjonowaniu tego, co obiektywnie zasługuje na uznanie; natomiast w dół ściąga się to, co jest wzniosłe, pomniejsza wartość tego, do czego się nie dorasta lub zniechęca z powodu trudności w jego osiągnięciu” (Kokoszka, 2005, s. 28). W tym miejscu należy jednak stwierdzić, że czystość jako postawa duchowa wyrasta z niczym nie zafałszowanego spojrzenia na miłość – a więc odniesienia do osoby drugiej płci. To odniesienie nacechowane jest afirmacją osoby płci odmiennej, a więc uznaniem wartości samej w sobie (nie utylitarnej, narzędziowej, czy absolutnej) (Koszyka, 2017, s. 9-17). Wobec powyższego stwierdzenia, na podkreślenie zasługuje fakt, iż wartość czystości pozwala dojrzeć w popędzie seksualnym i uczuciu budzącym się na jego podstawie ważny, bo potencjalnie twórczy, a nawet kreacjonistyczny (stwórczy) element dzieła Bożego, cenny dar Boga, przekazywany ludziom u samych podstaw ich egzystencji. Ten dar – jak każdy dar Boży – łączy się z odpowiedzialnością. Jest wezwaniem, na które każdy musi odpowiedzieć w sposób świadomy i wolny (Franciszek, 2021, nr 7).

Chrześcijańskie spojrzenie na czystość, przełamuje również mentalność, która stanowi pokłosie starej, gnostyckiej i manichejskiej herezji, że to co duchowe, prawdziwie czyste i bezinteresowne, nie może być cielesne, zmysłowe, seksualne, że to, co jest naprawdę „duchowe” nie może być „materialne” (Brown, 2006,

s. 216-218). Takie podejście poniża człowieka i jego ciało, ponieważ „jeżeli człowiek dąży do tego, by być jedynie duchem i chce odrzucić ciało jako dziedzictwo tylko zwierzęce, wówczas duch i ciało tracą swoją godność” (Cencini, 2005, s. 82-85). Chrześcijaństwo podkreślając wagę czystości przypomina, że o dobru moralnym i czystości serca małżonków nie decyduje poziom zadowolenia związanego z przyjemnością seksualną, ale decydują wewnętrzne wartości, którymi człowiek żyje i które mają wpływ na budowanie coraz głębszej więzi między mężczyzną a kobietą. Czystość tworzy się w wewnętrznym dostrzeżeniu wartości. Miłość jest więc tutaj darem, w kierunku odkrycia Boga (Jan Paweł II, 2008, s. 81).

Kultywowanie szczerym sercem cnoty czystości stanowi warunek miłości i nierozzerwalności małżeńskiej, oraz jest godnym środowiskiem przekazywania życia. Czystość nie oznacza odrzucenia, albo pogardy wobec ludzkiej płciowości. Czystość jawi się jako pewna energia duchowa, która jest zdolna bronić przed niebezpieczeństwami egoizmu i agresywności, ale także potrafi kierować ją ku pełnemu urzeczywistnieniu (Paweł VI, 1999, nr 21; Jan Paweł II, 2000, nr 32-33). Czystość jest tym, co sprawia iż osobowość jest harmonijna, dojrzewa i wypełnia się wewnętrznym pokojem, pomaga również rozwinąć prawdziwy szacunek względem samego siebie i uzdalnia do szacunku dla drugich, widząc w nich osoby godne czci, ponieważ zostały stworzone na obraz Boży. Jeżeli w człowieku osłabia się czystość, jego miłość staje się coraz bardziej egoistyczna, prowadzi to do pragnienia zaspokajania przyjemności. To dlatego czystość domaga się osiągnięcia panowania nad sobą, które jest pedagogią ludzkiej wolności. Człowiek jest zatem wezwany do praktykowania cnoty czystości i budowania na niej fundamentów życia (Benedykt XVI, 2007, s. 8).

Trzeba zatem stwierdzić, że chrześcijaństwo podkreśla wielką wagę cnoty czystości i domaga się jej zachowania w życiu poszczególnych wiernych (Skawroń, 2017, s. 66). Starotestamentalne świadectwa stanowią pierwsze wezwanie do tego, aby żyć w czystości, nie pożądając. Nauczanie to zostało rozwinięte przez Chrystusa, który począł się z Iona Najświętszej Maryi Panny. „Jezus obiecuje, że ci, którzy mają serce czyste, ‘będą oglądać Boga’ –

przypomina Ojciec Święty Franciszek w adhortacji apostoelskiej *Gaudete et exsultate*. Zachowywanie serca w czystości od wszystkiego, co plami miłość, jest świętością” (Franciszek, 2018, nr 86).

Listy pasterskie św. Pawła Apostoła są kolejnym punktem na kartach Pisma Świętego, gdzie wierni zostają wezwani do czystości i zaniechania rozpusty i zachowania, które nie licuje z godnością Bożych dzieci. Co więcej – jak zauważa Papież Benedykt XVI – „Paweł to także apostoł, który przyjąwszy Boże wezwanie do czystości, niepodzielnie oddał serce Panu, żeby móc służyć braciom z jeszcze większą wolnością i oddaniem (por. 1 Kor 7, 7; 2 Kor 11, 1-2). Ponadto w świecie, w którym wartość chrześcijańskiej czystości nie była ceniona (por. 1 Kor 6, 12-20), wskazuje on niezawodny wzór postępowania” (Benedykt XVI, 2009, s. 20).

I w końcu Kościół, który dzisiaj stoi na straży czystości, podkreśla jej wagę w życiu chrześcijanina, wzywając m. in. do czystości przedmałżeńskiej, do uczciwego pożycia małżeńskiego, a także realizowania czystości w swoich stanach życia pamiętając o prawdzie, iż w człowieku, który jest istotą złożoną z ciała i duszy, istnieje pewne napięcie, rozgrywa się walka między dążeniami „ducha” i „ciała”, która jest dziedzictwem i konsekwencją grzechu (Katechizm Kościoła Katolickiego, 1994, nr 2516).

2. Model formacji młodych w *Ruchu Czystych Serc*

Droga czystej miłości jest drogą dla każdego chrześcijanina, którego zadaniem jest rozwój świętości i zachowywanie przykazań, co streszcza się w przykazaniu miłości Boga i bliźniego. Jest to droga walki, na której należy ćwiczyć silną wolę, walczyć o czyste serce przez praktyczną realizację miłości, stopniowo odchodząc od nałogów, grzechów i egoizmu. Szczególnie ważne w tym wymiarze będzie przestrzeganie VI i IX przykazania, które chroni miłość ludzką przed znieważeniem (Kwiek, Nowak, 2010, s. 300-301).

Pewnym przykładem, który ukazuje, że również w pełnym erotyki świecie XXI wieku można walczyć o czystość serca, a poprzez to realizować Boże powołanie do świętości jest inicjatywa *Ruch Czystych*

Serc, wpisująca się w obowiązującą moralną doktrynę Kościoła (Olczyk, 2015, s. 208). Inicjatywa ta została zainicjowana w Stanach Zjednoczonych. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku powstało tam wiele organizacji, których celem stało się promowanie zachowania wstrzemięźliwości płciowej, aż do ślubu, ponieważ: „młodzi chcieli w ten sposób wyrazić wiarę w miłość i wierność przysięmemu małżonkowi. Ruch ten był odpowiedzią na swobodę seksualną, która opanowała Amerykę w latach sześćdziesiątych, oraz na tragiczne jej konsekwencje” (Kwiek, Nowak, 2010, s. 324). W 1993 r. powstał tam Ruch *True Love Waits* (Prawdziwa Miłość Czeki). Jego założycielem był Richard Ross, pastor Kościoła baptystów. Ruch ten skierowany został do młodych, „promując abstynencję seksualną przed ślubem, a także unikanie wszelkich zachowań prowadzących do pobudzeń seksualnych” (Olczyk, 2015, s. 208).

Pod koniec lat 80. XX wieku w Polsce doszło do radykalnych zmian polityczno-społecznych, związanych z procesem tzw. transformacji ustrojowej. Jedną z nich było zróżnicowanie rynku medialnego. Oprócz pozytywnych aspektów tego procesu, do których można zaliczyć działalność mediów katolickich, wolny rynek dał możliwość ekspansji wielu nastawionym na maksymalizację zysków producentom przemysłu pornograficznego i antykoncepcyjnego. Rynek medialny „został przesycony treściami demoralizującymi oraz erotyzującymi, zwłaszcza dzieci i młodzież. Bardzo popularne w tym czasie były takie młodzieżowe czasopisma, jak: *Popcorn*, *Bravo*, *Bravo Girl* czy *Dziewczyna*. Na ich łamach promowano zakłamaną, niezależną od wartości moralnych wolność (samowola) oraz seksualność oderwaną od miłości osobowej (seksizm)” (Szafraniec, 1996, s. 70-75). Odpowiedzią na ówczesną sytuację, było działanie ks. Mieczysława Piotrowskiego TChr, redaktora naczelnego dwumiesięcznika dla młodzieży *Miłujcie się!* Wydawanie periodyku, którego redaktorem naczelnym był ks. M. Piotrowski, stało się odpowiedzią na falę demoralizacji, która zaczęła napływać do Polski. Podejmowane tam tematy dotyczyły kwestii wyzwolenia się z uzależnień seksualnych, pojawiały się także artykuły „obnażające demoralizację seksualną (cudzołóstwo, nierząd, aborcję, pornografię, masturbację i inne

uzależnienia od seksu) oraz ukazujące piękno miłości” (Kwiek, Nowak, 2010, s. 327). Czasopismo *Miłujcie się!* zainicjowało działanie Ruchu Czystych Serc, który zrzesza młodzież w różnych częściach Polski. *Ruch Czystych Serc* jest wspólnotą młodych ludzi oddanych całkowicie Jezusowi, pragnących oddać siebie w darze współmałżonkowi po ślubie. Dlatego próbuje żyć takimi wartościami, jak czystość, wstydlivość, intymność, dziewiczność, miłość, szacunek, opanowanie ciała i serca.

W statucie *Ruchu Czystych Serc* czytamy, iż „duchowość Ruchu Czystych Serc wyrasta z Pisma Świętego i *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, dziedzictwa nauczania św. Jana Pawła II oraz z orędzia Bożego Miłosierdzia przekazanego przez św. Faustynę (...). Duchowość *Ruchu Czystych Serc* czerpie inspirację z niezgłębionego bogactwa duchowości przekazywanego przez Tradycję Kościoła katolickiego, z duchowości największych mistyków, takich jak św. Teresa Wielka, św. Jan od Krzyża, św. Ignacy Loyola, św. Jan Bosko, św. Faustyna, św. Maksymilian Maria Kolbe, sługa Boży Kardynał August Hlond czy bł. Karolina Kózkówna – patronka Ruchu Czystych Serc – oraz świętych, którzy oddali swoje życie w obronę czystości” (Statut Ruchu Czystych Serc, 2017). Fundamenty biblijne *Ruchu Czystych Serc* dotyczą tego, czego nauczał sam Jezus w kazaniu na Górze: „Błogosławieni czystego serca, albowiem oni Boga oglądać będą” (Mt 5,8). Osoby decydujące się wstąpić do Ruchu Czystych Serc, postępują zgodnie z Bożym zamysłem, wyrażonym już w Księdze Rodzaju: „Dlatego to mężczyzna opuszcza ojca swego i matkę swoją i łączy się ze swą żoną tak ściśle, że stają się jednym ciałem” (Rdz 2, 24). Należy tutaj stwierdzić, iż potwierdził to sam Chrystus, nauczając „co więc Bóg złączył, tego człowiek niech nie rozdziela” (Mt 19, 6). Młodzi ludzie wybierają więc Przewodnika, którym jest Jezus Chrystus. On staje się ich jedynym Nauczycielem, Wychowawcą, a także Zbawicielem (Kwiek, Nowak, 2010, s. 239, Kiciński, 2004, s. 48). Św. Jan Paweł II w książce *Przekroczyć próg nadziei* zauważył, że „młodzi w gruncie rzeczy szukają zawsze piękna w miłości, chcą, ażeby ich miłość była piękna. Jeśli ulegają swoim słabościom, jeżeli idą za tym wszystkim, co można by nazwać ‘zgorszeniem świata’, a jest ono,

niestety, bardzo rozpowszechnione, to w głębi serca pragną pięknej i czystej miłości. Odnosi się to i do chłopców, i do dziewcząt. I ostatecznie wiedzą, że takiej miłości nikt im nie może dać, jak tylko Pan Bóg. I dlatego gotowi są pójść za Chrystusem bez względu na ofiary, jakie z tym mogą być związane” (Jan Paweł II, 1994, s. 19). Nauka św. Jana Pawła II stanowi dzisiaj nieustanną inspirację i drogowskaz dla członków Ruchu Czystych Serc (Piotrowski, 2021, s. 67-68).

Członkowie tej wspólnoty przyjmują za prawdę, iż od chrztu świętego są „świętynią Boga i już nie należą do samych siebie” (1 Kor 6, 19), a ich zadaniem jest wezwanie skierowane przez św. Pawła Apostoła: „Wolą Bożą jest wasze uświęcenie: powstrzymywanie się od rozpusty, aby każdy umiał utrzymywać ciało własne w świętości i we czci, a nie w pożądlivej namiętności, jak to czynią nie znający Boga poganie (1 Tes 4, 3-4). Ich troską staje się cześć swojego przyszłego małżeńskiego łoża (por. Hbr 13, 4). Praca nad sobą jest więc istotnym zabiegiem formacyjnym.

Wstępujący do *Ruchu Czystych Serc* decydują się zatem iść codziennie razem z Jezusem trudną drogą wiary, drogą dojrzewania do miłości – i dlatego postanawiają rozpocząć współżycie płciowe dopiero po ślubie, gdyż pragną być posłuszni Bogu, który pokazuje jedyną drogę prowadzącą do niezniszczalnej miłości, do stania się integralnym darem dla współmałżonka w Jezusie Chrystusie. Jest to wynikiem świadomości, iż tylko w sakramencie małżeństwa Chrystus daje prawo do współżycia seksualnego. Współżycie w małżeństwie staje się wtedy źródłem wzajemnego uświęcenia oraz widocznym znakiem tego sakramentu, a więc doświadczeniem wzajemnej miłości w miłości Boga. To także wyraz Bożej troski o młodych, aby uchronić ich od cierpień, poprzez wierność VI i IX przykazaniu (Piotrowski, 2021, s. 71-75).

Wzorem i przewodnikiem na drogach wiary dla członków Ruchu Czystych Serc jest Maryja, której każdy etap ziemskiego życia odznaczał się heroicznym posłuszeństwem wiary, dlatego członkowie *Ruchu Czystych Serc* pragną żyć w komunii z Maryją, bowiem jest to najpewniejsza droga do zjednoczenia się w miłości z Chrystusem i tego, by dziewicza Matka uczyła ich czystości i pięknej miłości (Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, 1984, nr 47).

Świadectwo prawdziwej miłości, ukierunkowanej na wieczność, dała również patronka *Ruchu Czystych Serc* Karolina Kózkówna, która przyszła na świat 2 sierpnia 1898 roku w podtarnowskiej wsi Wał – Ruda, koło Radłowa. Codzienne życie jej rodziny wypełniała ciężka praca, pomoc bliźnim, modlitwa w domu, a także w Kościele parafialnym. Często chodziła do kościoła, nie tylko w niedzielę, ale także w dni powszednie. Zawsze przystępowała do Komunii świętej. Codziennie odmawiała różaniec (Kania, 1989, s. 6). Kochając swoje rodzeństwo, z wielkim zapałem uczyła je katechizmu. W sposób szczególny umiłowała cnotę czystości, o którą szczerze się modliła. W czasie I wojny światowej, dnia 18 listopada 1914 carski żołnierz rzucił się na nią, chcąc ją zgwałcić. W jej biografii ks. Kania napisał: „Próbowała się bronić. W walce cięża bagnetem otrzymała sześć głębokich ran. Z odartej do kości ręki nawet nie wypuściła chustki – symbolu dziewczęcej godności. Ostatkiem sił zdołała się wyrwać i uciec w stronę wioski przez bagna i ciernie, ale wyczerpana walką i upływem krwi, padła martwa na trzęsawisku” (tamże, s. 14).

Kościół ogłosił Karolinę Kózkównę błogosławioną dnia 10 czerwca 1987 roku, by była przykładem dla młodych ludzi. W czasie Mszy świętej beatyfikacyjnej w Tarnowie Jan Paweł II mówił w homilii: „Ta młodziutka córka Kościoła tarnowskiego, którą od dzisiaj będziemy nazywać błogosławioną, swoim życiem mówi przede wszystkim do młodych, do chłopców i dziewcząt (...). Mówi o wielkiej godności kobiety: o godności ludzkiej osoby. O godności ciała, które wprawdzie na tym świecie podlega śmierci, jak i jej młode ciało uległo śmierci, ale to ludzkie ciało nosi w sobie zapis nieśmiertelności, jaką człowiek ma osiągnąć w Bogu wiecznym i żywym, przez Chrystusa” (Jan Paweł II, 2005, s. 421). Wspólnota *Ruchu Czystych Serc* obrała ją w 2002 roku swoją patronką, ponieważ cnota czystości w życiu Karoliny była priorytetem. Przez nią czuła ona głęboką więź z Jezusem Chrystusem i Jego Dziewiczą Matką. Postawa patronki *Ruchu Czystych Serc*, świadczy o tym, że do czystości powołani są nie tylko ludzie powołani do służby Bożej, ale Jezus chce nią obdarować każdego, niezależnie od wieku czy życiowego powołania. Bóg wybrał bł. Karolinę, by była świadkiem także wobec

naszych czasów, kiedy trzeba odważnie bronić i walczyć o czystość serca. Młódzież może od niej czerpać wzór, dlatego droga formacji w *Ruchu Czystych Serc* jest więc drogą czystości, której ważnym składnikiem jest sakrament pokuty i pojednania. On prowadzi do tego, co jest najważniejsze dla członków *Ruchu Czystych Serc*: „Centrum życia członków RCS jest Jezus Chrystus obecny w Eucharystii, który daje nam udział w swoim definitywnym zwycięstwie nad szatanem, grzechem i śmiercią. Dlatego członkowie Ruchu starają się codziennie uczestniczyć we Mszy świętej i adorować Jezusa obecnego w Najświętszym Sakramencie” (Status Ruchu Czystych Serc, 2017).

Na drogę wychowania do czystości, którą proponuje młodemu człowiekowi *Ruch Czystych Serc*, może wstąpić każdy młody człowiek, który chce podjąć w swoim życiu drogę czystego życia, w łączności z Chrystusem i szczerą wola, aby swoje serce oddać Jezusowi, aby mógł je leczyć, oczyszczać i czynić zdolnym do miłości. Taki wymiar formacji stoi w opozycji wobec hedonistycznego stylu życia. W tym kontekście wielu młodych poddaje się propagandzie fałszywej wolności i ulega panującej rozwiązłości seksualnej. Zaczyna się wówczas proces „degradowania prawdy o niezwykłym powołaniu całego człowieka, o tym, że ciało i płciowość są dane, by służyły współdziałaniu z Bogiem w dziele powoływania nowego życia. Na końcu tej drogi degradacji jest bezwstyd, wyuzdanie i wszystkie zjawiska «cywilizacji śmierci», tj. antykoncepcja, zabijanie dzieci nienarodzonych, pornografia, patologia, przemoc” (Sołtyk, 1998, s. 235-236). To powody, dla których członkowie *Ruchu Czystych Serc* starają się przykładem swego czystego życia stopniowo przemieniać środowisko niejako od wewnątrz.

Kolejnym punktem w kształtowaniu zachowania i wrażliwości młodych ludzi jest odpowiedź na zagrożenie wynikające z łatwego dostępu do pornografii w Internecie i telewizji. Głównym zadaniem czasopisma *Miłujcie się!*, jak i całego *Ruchu Czystych Serc*, jest zdecydowane przeciwstawianie się „cywilizacji śmierci”. Ruch ukazuje bardzo konkretny program dojrzewania do prawdziwej miłości, którą objawił sam Chrystus (Piotrowski, 2011, s. 179). Poprzez konkretne inicjatywy ewangelizacyjne wielu młodych

ludzi w Polsce i na całym świecie, poprzez wsparcie przykładem swoich rówieśników, decyduje się bronić w swoim życiu wartości chrześcijańskich, w tym cnoty czystości. *Ruch Czystych Serc* podejmuje ten Chrystusowy apel szerzenia królestwa Bożego na ziemi. Pomimo tego, że diametralnie różni się od panujących obecnie mód i stylów życia permissywnego, oddziałuje mocno na młodzież, dynamicznie się rozwija i prowadzi do Boga coraz większą liczbę tych, którzy pragną żyć w czystości serca i ciała (Piotrowski, 2021, s. 75). To wezwanie, wzywa ich do złożenia zobowiązania, w którym postanawiają:

- nie podejmować współżycia seksualnego do czasu zawarcia sakramentu małżeństwa,
- nie kupować czasopism i filmów pornograficznych, nie oglądać programów o treściach pornograficznych,
- codziennie spotykać się z Jezusem na modlitwie i lekturze Pisma Świętego,
- często przyjmować Komunię Świętą i trwać na adoracji Najświętszego Sakramentu,
- regularnie przystępować do sakramentu pokuty (natychmiast po grzechu ciężkim),
- kontrolować własne pobudzenia seksualne, oraz emocje,
- unikać wszystkiego, co uzależnia (narkotyków, alkoholu i nikotyny),
- dziewczęta dodają postanowienie skromnego ubierania się, aby nie prowokować pożądliwych myśli i pragnień (Kwiek, Nowak, 2010, s. 301-303).

Wyrazem przynależności do *Ruchu Czystych Serc*, a także ewangelizacją i identyfikowaniem się z cnotą czystości, jest noszony przez młodych Pierścień bł. Karoliny. „Stanowi on ewangeliczny znak, że Bóg na każdego czeka, pragnie podnieść „na nogi” i odnowić utracone wartości. Jest zewnętrznym symbolem tego, co powinno się dokonać przede wszystkim w sercu” (Pabis, 2014, s. 42). Przyjmują go ci, którzy pragną zawierzyć swoje życie bł. Karolinie, a zwłaszcza swoje pragnienie i troskę o wytrwanie w czystości do ślubu, a potem w wiernej i czystej miłości małżeńskiej lub realizując inne powołania w czystej miłości bliźniego przez całe życie (tamże, s. 42).

Ludzka seksualność potrzebuje wychowania (Ryś, 1997, s. 89-99). Papież Franciszek przypomina o tym zadaniu we wspomnianej adhortacji *Christus vivit*: „Konieczne jest przygotowanie do małżeństwa, a to wymaga wychowania samego siebie, rozwijania najlepszych cnót, przede wszystkim miłości (...). Obejmuje ono również wychowanie swojej seksualności, aby coraz mniej stawała się narzędziem wykorzystywania innych, a coraz bardziej zdolnością do całkowitego dania siebie drugiej osobie, w sposób wyłączny i wielkoduszny” (Franciszek, 2019, nr 265; Tenże, 2016, nr 280-284). Ruch Czystych Serc, który zakłada formację intelektualno-duchową, pomaga młodzieży, aby dobrze przygotować się do życia małżeńskiego i rodzinnego. Dla ludzi młodych okres ten, jest szczególnie ważny w wypracowaniu odpowiednich postaw moralnych, jak i formowaniu własnego charakteru, bowiem wychowanie seksualne to proces, w którym człowiek stopniowo odkrywa tajemnicę własnej seksualności” (Benedykt XVI, 2007, s. 8-9; Benedykt XVI, 2011, s. 27). Kolejnym etapem jest nauka, która ma sprawić, by seksualność stawała się ona coraz bardziej „ludzka”, a przez to służyła człowiekowi i nie niszczyła jego samego i więzi z innymi ludźmi, aby go czyniła „czystym”, czyli – w sensie religijnym – „świętym”. Dla chrześcijanina czystość jest to dar Boga. Jezus Chrystus zaprasza wszystkich, szczególnie zaś ludzi młodych, na tę drogę. Jej horyzont wyznacza nagroda życia wiecznego: „Błogosławieni czystego serca, albowiem oni Boga oglądać będą” (Mt 5,8)” (Franciszek, 2018, nr 83-86).

Bibliografia

- Benedykt XVI, (2007). „*Miłujcie się wzajemnie, tak jak Ja was umiłowalem*” (por. J 13,34). *Orędzie na XXII Światowy Dzień Młodzieży* (Watykan – 27 stycznia 2007). *L'Osservatore Romano*, (Wyd. pol.), nr 3, 7-9.
- Benedykt XVI, (2009). „*Osoby konsekrowane promieniują charyzmatem miłości*”. *Przemówienie do zakonników i zakonnic z okazji obchodów Światowego Dnia Życia Konsekrowanego* (Rzym – 2 lutego 2009), nr 4, 19-20.
- Benedykt XVI, (2011). „*W rodzinie spotykają się ze sobą teologia ciała i teologia miłości*”. *Przemówienie do uczestników spotkania zorganizowanego przez Papieski Instytut Studiów nad Małżeństwem i Rodziną im. Jana Pawła II* (Watykan – 13 maja 2011). *L'Osservatore Romano*, (Wyd. pol.), nr 7, 25-27.
- Broszkowski, K. (2011). *Czystość według katechez Jana Pawła II Mężczyznę i niewiastę stworzył ich*, Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Brown, P. (2006). *Ciało i społeczeństwo*, trans. I. Kania, Kraków: Wydawnictwo Homini.
- Cencini, A. (2005). *Dziewictwo i celibat dzisiaj. W kierunku seksualności paschalnej*, tłum. Z. Kijas, B. Piotrowska, Kraków: Wydawnictwo Salwator.
- Drożdż, A. (2001). *Człowiek człowiekowi. Teologia moralna szczegółowa. Cz. II*, Tarnów: Wydawnictwo Biblos.
- Franciszek, (2016). *Adhortacja apostolska „Amoris laetitia”*, Częstochowa: Edycja Świętego Pawła.
- Franciszek, (2018). *Adhortacja apostolska „Gaudete et exsultate”*, Kraków: Wydawnictwo M.
- Franciszek, (2019). *Adhortacja apostolska „Christus vivit”*, Kraków: Wydawnictwo M.
- Franciszek, (2021). *List apostolski „Patris corde”*, Tarnów: Wydawnictwo Biblos.

Podsumowanie

Trzeba stwierdzić na podstawie powyższej refleksji, że sfera czystości jest wielkim darem, jaki każdy człowiek otrzymał od Boga, ale z tym darem wiąże się także odpowiedzialne zadanie stania na straży czystości swoich myśli, pragnień, swojego wnętrza, a także czuwanie nad czystością zewnętrzną. Żyjąc w świecie napelnionym wieloma okazjami do grzechu, chrześcijanie winni poznawać swoją naturę skłoną do grzechu, współpracować z Bożą łaską i korzystać z właściwych środków zabezpieczających przed grzechem. Gdziekolwiek człowiek żyje, musi nauczyć się panować nad swoimi odruchami, pragnieniami i namiętnościami, gdyż inaczej nie mógłby żyć, będąc rozrywany niszczącymi nałogami.

Wybór życia w czystości jest dziś bardziej niż kiedykolwiek wymagający, bowiem świat współczesny zalewany jest falą panseksualizmu, w którym zostały zakłamane podstawowe prawdy o naturze i powołaniu człowieka. Poddawanie swego ciała dyktatowi namiętności nazywa się wolnością, a wybór panowania nad sobą uznaje się za wyraz zniewolenia szkodliwą ideologią. Dlatego tym bardziej potrzebne jest świadectwo osób, które żyjąc w czystości, swoim życiem będą pokazywać, że nie są im obce problemy współczesnego świata. Wejście na drogę czystości, którą proponuje młodemu człowiekowi *Ruch Czystych Serc* nie jest wyrazem pogardy dla ludzkiej płciowości, ale znakiem nadziei, że tak dużo można dać z siebie innym, gdy się prawdziwie, bezinteresownie kocha.

- Franciszek, (2020). *Papież do młodych: bądźcie czysti*, (za:) <https://www.fronda.pl/a/papiez-do-mlodych-badzcie-czy-sci,53089.html> (dostęp: 8.03.2020).
- Grabowski, M. (2012). *Miłość seksualna. Koncepcja Karola Wojtyły*, Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Jan Paweł II, (1991). *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*, Częstochowa: Częstochowskie Wydawnictwo Diecezjalne.
- Jan Paweł II, (1994). *Przekroczyć próg nadziei*, Lublin: Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Jan Paweł II, (2005). Homilia w czasie Mszy świętej beatyfikacyjnej Karoliny Kózkówny, (w:) Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia, homilie*, J. Poniewierski (red.), 420-428, Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Jan Paweł II, (2008). *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich*, Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Kania, W. (1989). *Kwiat naszych łąg*, Tarnów: Wydawnictwo Kurii Diecezjalnej w Tarnowie
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, (1994). Poznań: Wydawnictwo Pallottinum.
- Kaźmierczak, J.M. (2017). *Apostolstwo Czystej Miłości*, Marki: Wydawnictwo Michalineum.
- Kiciński, J. (2004). *Formacja do czystości*, Warszawa-Wrocław: Wydawnictwo Misjonarzy Klaretynów Palabra.
- Kokoszka A., (2005). *Moralność życia małżeńskiego. Sakramentologia moralna. Cz. III*, Tarnów: Wydawnictwo Biblos.
- Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego. (1984). *Wytyczne wychowawcze w odniesieniu do ludzkiej miłości*, Poznań: Pallottinum.
- Koszyka, K. D. (2017). „Czystość serca odpowiedzią Bogu”, *Życie Konsekrowane*, nr 3, 8-27.
- Kowalczyk, M. (2017). Doniosłość daru czystości dla Królestwa Bożego, *Życie Konsekrowane*, nr 3, 28-44.
- Kwiek, M., Nowak, I. (2010). *Droga czystej miłości*, Poznań: Wydawnictwo Agape.
- Marcol, A. (1995). *Etyka życia seksualnego*, Opole: Wydawnictwo Św. Krzyża.
- Olczyk, A. (2015). Promocja pięknej miłości w Ruchu Czystych Serc, *Studia Gdańskie*, nr 2, 203-216.
- Pabis, M. (2014). *Karolina. Czy jest coś za co oddałbyś życie?*, Kraków: Rafael Dom Wydawniczy.
- Papieska Rada ds. Rodziny, (2011). *Wychowanie do czystej miłości. Wskazania dla wychowania w rodzinie*, Kraków: Wydawnictwo AA.
- Paweł VI, (1999). *Encyklika „Humanae vitae”*, Wrocław: Wydawnictwo TUM.
- Piotrowski, M. (2021). Propozycja rozwoju życia duchowego dla młodzieży, *Homo Dei*, nr 3, 65-75.
- Piotrowski, M. (2011). *Ruch Czystych Serc*, (w:) J. Kochel (red.), *Wychowanie do czystości – utopia, czy zadanie?*, 179-187, Opole: Wydawnictwo Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego.
- Przybyło, W. (2017). Jak dzisiaj żyć cnotą czystości, *Życie Konsekrowane*, nr 3, 45-58.
- Ryś, M. (1997). Znaczenie wychowania i samowychowania w integracji seksualności człowieka, *Studia nad Rodziną*, nr 1, 89-99.
- Skawroń, J. (2017). Piękno i blask czystości, *Życie Konsekrowane*, nr 3, 59-74.
- Sołtyk, G. (1998). Obyczaje i kultura społeczeństwa, (w:) M. Wójcik (red.), *Człowiek – Osoba – Płeć*, 227-237, Łomianki: Fundacja „Pomoc Rodzinie”.
- Statut Ruchu Czystych Serc* (2017). (za:) <https://rcs.org.pl/aktualnosc/statut-rcs/> (dostęp: 8.03.2020).
- Szafraniec, J. (1996). *Jaki obraz kobiety lansują polskie media?* (w:) V. Cline (red.), *Skutki pornografii – dowody eksperymentalne i kliniczne*, 70-75, Gdańsk: TOR, Human Life International-Europa.
- Wojtyła, K. (2001). *Miłość i odpowiedzialność*, Lublin: Wydawnictwo: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Zyga, W. (1999). *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II. Teologia małżeństwa*, Kraków: Wydawnictwo M.